

various ideologies and practices. For postmodern philosophers, true thinking is every time a new way of thinking, this is the deep structure of consciousness and language.

Key words: philosophy, thinking, postmodernism, deconstruction, subjectivity, pluralism, discourse.

Хромець В.

ПОШУКИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИРІШЕННЯ ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОСВІТНЬОЇ ТА НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДУХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дискримінаційні процеси, яких зазнавали духовні заклади вищої освіти, тривали в радянський час, і це потребувало свого виправлення у Незалежній Україні. Активізація нормотворчих та суспільно-наукових процесів у 2012-2013 роках призвела до значних зрушень у цій сфері. Робота Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти та ініціативної групи з вирішення цього питання мали ряд успішних дій, що в майбутньому призвело до прийняття ряду нормативно-правових актів щодо ліквідували дискримінації духовних закладів вищої освіти. Ці аспекти і розглянуті у запропонованій статті.

Ключові слова: духовний заклад вищої освіти, богословська освіта, ліцензування, акредитація.

Розвиток суспільно-політичних та гуманітарних процесів в Україні став індикатором та активізував ряд процесів. Незалежність України, її європейський вибір сприяють вирішенню ряду питань, які перебували осторонь та потребували свого невідкладного вирішення. Утиски та дискримінації, яких зазнавали релігійні структуру різних напрямів, були в радянський час, а в Незалежній Україні такого не повинно було бути, і це потребувало свого вирішення в оперативному та близькому майбутньому. Кооперація та зусилля ряду науковців, суспільних та, звичайно, релігійних діячів і прийняття політичних рішень у цій сфері створили нові умови та сферу функціонування для духовних закладів вищої освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Функціонування духовних закладів вищої освіти в радянський час було дуже обмеженим, релігійні організації зазнавали утиску та дискримінації. Ця тематика в контексті сучасного стану та розвитку

богословської освіти на сучасному етапі державотворчих та трансформаційних процесів потребує свого вивчення, дослідження, представлення громадськості та осмислення. Україна знаходиться на зламі та в перехідному періоді суспільного розвитку. Релігійні організації та їх духовні заклади вищої освіти готують фахівців, дипломи яких тривалий час не визнавались державою. У контексті розвитку громадянського суспільства та Конституційних норма ця дискримінація подолана, у статті представлений аналіз та детальні факти цього процесу, які пов'язані з теоретичними розробками та практичними впровадженнями в законодавчому полі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання обраної проблеми і на які спирається автор. Вказаній тематиці присвячені роботи ряду українських та зарубіжних учених, зокрема: М. Васіна, який аналізує питання нормативно-правового забезпечення діяльності духовних закладів вищої освіти, він є не лише теоретиком у цій сфері, а в першу чергу практичним учасником модернізації процесів у сфері діяльності релігійних організацій, богословської освіти та функціонування духовних закладів вищої освіти; О. Філоненка, який акцентує свої дослідження на теоретичних засадах функціонування богословської освіти та філософських основах її буття; Ю. Вестеля, який концептуалізує та ієрархізує поняття богословської освіти в сучасній Україні.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячена стаття. На основі проаналізованих даних виділено невирішену раніше частину загальної проблеми богословської освіти в Україні, яка стосується аналізу періоду розвитку богословської освіти та духовних закладів вищої освіти у період з 2012 по 2014 рік і до сьогодні. Цьому періоду і буде присвячена стаття.

Формулювання мети та завдань статті. Метою статті є комплексний аналіз періоду з 2012 по 2014 років і до сьогоднішнього дня, виділення проблем та досягнення щодо нормативно-правової бази забезпечення богословської освіти та діяльності духовних закладів вищої освіти у вказаний період. Завдання пов'язані з ретрансляцією досвіду пройденого шляху сучасним українським богослов'ям у різних конфесіях та їх об'єднання навколо спільної мети щодо усунення дискримінаційних проявів у їх правах.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ряд обговорень та процесів, які тривали у сфері богословської освіти та її нормативно-правовому забезпеченні, характеризувались то більшою активністю

даних процесів, то певною стагнаційністю. Пропонували різні рішення та варіанти усунення дискримінації щодо документів, які видавали духовні заклади вищої освіти своїм випускникам, та всіма іншими процесами, які були пов'язані з їх освітньою, науковою діяльністю. Зокрема, важливим було визнати документи духовних закладів вищої освіти та визнати дипломи, наукові ступені та вчені звання, видані та присвоєні у духовних навчальних закладах. Паралельно лунали думки, що Постановою Кабінету Міністрів України чи Указом Президента України визнати дипломи, наукові ступені та вчені звання, видані у духовних навчальних закладах, коли їх пропонувалося визнати шляхом політичного рішення еквівалентними документам державного зразка, без будь-якої процедури визнання з боку держави. Обґрунтування було досить простим: якщо держава створила ситуацію, яка дискримінувала осіб з документами духовних ЗВО, не створивши можливості духовним ЗВО проходити державні процедури з визнання результатів освітньої та наукової діяльності, що призвело до того, що документи цих закладів держава не визнає, то власне, сама держава, прийнявши політичне рішення, має без будь-яких процедур визнати ці дипломи еквівалентними до документів державного зразка. Звісно, держава визнає документи, видані в духовних ЗВО, лише до певного часу, але це б розблокувало можливість ліцензування, акредитації, відкриття аспірантури, докторантури, відкриття спеціалізованих вчених рад, і внаслідок цього духовні ЗВО зможуть видавати документи державного зразка. Цей простий і дуже привабливий варіант було відкинуто, оскільки в процесуальній площині було не до кінця зрозуміло, як той чи інший документ визнавати, оскільки, назви документів, періоди навчання, процедури присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань відрізнялися не тільки від державних, але також відрізнялися документи, видані різними духовними ЗВО. Наприклад, при проходженні процедур державного ліцензування та акредитації або при працевлаштуванні у світській ЗВО чи державну, комерційну структуру не було б зрозуміло, до якого рівня вищої освіти прирівнювати той чи інший документ та науковий ступінь, вчене звання. Наприклад, у православних церквах було прийнято видавати дипломи семінарії та академії без вказування рівня освіти. Крім того, після закінчення академії успішний студент відразу захищав дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата богослов'я без отримання диплома про закінчення академії. Отже, особа могла мати диплом семінарії з чотирирічним циклом навчання та диплом кандидата богослов'я з чотирирічним циклом навчання, тоді диплом

семінарії визнавати як бакалаврський чи як диплом спеціаліста, диплом кандидата, якщо визнати диплом семінарії як диплом бакалавра, а можна визнавати лише як диплом магістра. Або в практиці протестантських духовних ЗВО присуджували науковий ступінь доктора служіння: чи визнавати його як науковий ступінь кандидата наук чи ні? Або також у протестантських ЗВО цикл бакалаврського навчання міг тривати три роки, то чи визнавати цей диплом таким, який відповідає першому (бакалаврському) рівневі вищої освіти чи таким, що відповідає рівню молодшого спеціаліста. Тобто подібне визнання без запропонованих процедур могло би бути заблоковано на рівні його практичного втілення. Пропонувався більш простий варіант: Указом президента духовним ЗВО, які засновані у порядку, визначеному в Законі України «Про свободу совісті і релігійні організації», надати право на проходження процедури ліцензування та акредитації навчального закладу та освітніх послуг відповідно до порядку, визначеному в постановах Кабінету Міністрів України та наказах Міністерства освіти і науки України; а також для проходження процедури ліцензування та акредитації духовного ЗВО в установленому державою порядку визнати дипломи про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання викладачів цих закладів еквівалентними до дипломів державного зразка. Тобто визнання документів пропонувалося лише в контексті проходження ліцензування та акредитації духовними ЗВО, тоді документи державного зразка мали б лише випускники акредитованих програм, але залишалося також питання визнання дипломів, які були видані раніше, та відновлення конституційних прав цих громадян. Ці спроби надання права на державне визнання освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО вводили систему духовної освіти в світське поле без врахування специфіки цієї системи. Наприклад, духовні ЗВО мають обмеження з приводу осіб, які можуть навчатися в цих закладах, з приводу призначення керівників духовних ЗВО, змісту навчання тощо. Для того, щоб, з одного боку, дати можливість державного визнання результатів освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО, а з іншого – врахувати специфіку цих навчальних закладів, розглядалася можливість надати цим закладам подібного статусу, які мають військові ЗВО. Тобто щоб діяльність духовних ЗВО регулювалася окремим положенням, затвердженим державним органом з питань релігії, крім того передбачалося, що саме цей орган мав здійснювати загальну координацію і, фактично, він має перебрати частину освітніх функцій і стати квазіміністерством освіти для духовних ЗВО, але специфіка діяльності не настільки відмінна від світських ЗВО, яку

мають військові ЗВО. Тобто виникало питання в доцільності саме такої моделі виходу з ситуації. Крім того, це мало призвести до додатково фінансування цієї діяльності, що ускладнило б проходження положення через Міністерство фінансів.

Після пошуку різноманітних варіантів виходу з ситуації стало зрозуміло, що без змін в освітньому законодавстві системно вирішити проблеми з визнанням результатів освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО є досить проблематично. Тому лідери церков та релігійних організацій почали звертатися до владних інституцій для того, щоб розпочати процес змін в українському законодавстві. Так, зокрема, в грудні 2012 року до Міністра освіти і науки, молоді та спорту України звернувся з офіційним листом предстоятель Української православної церкви Блаженніший митрополит Володимир (Сабодан). На його звернення було отримано листа за підписом міністра, в якому повторювалися аналізовані вище пропозиції робочої групи МОН України. Тому був направлений повторний лист Міністру освіти і науки, молоді та спорту України Д. Табачнику, а також Прем'єр-міністру України М. Азарову та Голові Верховної ради України В. Рибаку. Оскільки йшла мова про законодавче вирішення цього питання, листи були перенаправлені до комітету Верховної ради України з питань науки і освіти. Голова комітету Л. Гриневич 14 лютого 2013 року провела зустріч з представниками церков та релігійних організацій для обміну думками з приводу вирішення питань державного визнання результатів освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО [1], для обговорення проблем розвитку богословської освіти і науки та пошуків механізму державного визнання освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО. На цьому зібранні були внесені перші пропозиції щодо нової редакції 57 статті проекту Закону України «Про вищу освіту». Крім того, пропонувалося дозволити духовним ЗВО проходження процедур ліцензування та акредитації, але також пропонувалося й визнати вже видані духовними ЗВО документи про вищу освіту, наукові ступені та вчені звання з дотриманням державних вимог щодо термінів навчання, підсумкової атестації випускників відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів, вимог про присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань, що порівнюються до документів державного зразка. Фактично, пропонувалося політичне рішення, подібне до того, про яке йшла мова вище, де держава визнає документи духовних ЗВО без державних механізмів такого визнання (про складності такого підходу вже були наведені аргументи вище). Далі обговорення в більш розширеному складі продовжилося під час

роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю «Богослов'я в Україні: організаційний та освітньо-науковий контекст», яка відбулася 2-3 квітня 2013 року. У роботі взяли участь представники Верховної ради України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, представники світських та духовних центрів богословської освіти і науки України за участі представників з Білорусі та Росії [2]. Результатом роботи стала резолюція, яка була направлена до Міністерства освіти і науки України та Верховної ради України. У резолюції були викладені пропозиції та основоположні принципи, які пропонувалося покласти в основу змін українського законодавства, яке б могло вирішити питання визнання результатів освітньої діяльності духовних ЗВО. Резолюція також була перенаправлена до Комітету Верховної ради України з питань науки і освіти. Комітет на той час очолювала Л. Гриневич (з 14 квітня 2016 року міністр освіти і науки України), яка для напрацювань освітнього законодавства створила при комітеті робочу групу з опрацювання механізму державного визнання результатів освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО. Перше засідання відбулося 26 квітня 2013 року о 12.00 в приміщенні комітетів Верховної ради України (вул. Садова, 3-А). До складу групи увійшли представники Верховної ради України, Громадської ради з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України, представники українських церков та світських ЗВО. На першому засіданні були запропоновані перші варіанти проектів змін до статті 11 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», а також проект статті, яку пропонувалося внести у проект нового Закону України «Про вищу освіту». Ці проекти розглядалися як альтернативні, і якщо один з варіантів проходить друге читання, тоді інший знімається. Далі комісія зосередилася на внесенні змін та доповнень до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» та до деяких підзаконних актів. Зокрема, духовним ЗВО надавалося право на проходження ліцензування та акредитації, а для вирішення питання з кадровим забезпеченням пропонувалося відобразити в перехідних положеннях, що при проходженні духовними навчальними закладами процедури ліцензування і акредитації за відповідними напрямками і спеціальностями дипломи науковій ступені та вченій звання, що видані в системі духовної освіти до 01 січня 2014 року, визнавати еквівалентними дипломам та атестатам державного зразка. Запропоновані варіанти вирішували питання визнання результатів освітньої та наукової діяльності духовних ЗВО в майбутньому, але не вирішували питання визнання вже виданих

документів про освіту, наукові ступені та вчені звання раніше виданих духовними ЗВО. Тому робоча група зосередилася на пошуку механізмів визнання раніше отриманих документів. У цьому варіанті пропонувалося надати право проходити процедуру акредитації без попереднього ліцензування (сам факт державної ресстрації як духовного навчального закладу мав сприйматися як факт отримання ліцензії підготовки фахівців у галузі знання «богослов'я»). Після проходження акредитації пропонувалося, що раніше отримані документи про вищу освіту в цьому закладі визнавалися прирівняними до дипломів державного зразка. Наукові ступені прирівнювалися до документів державного зразка, коли особа була членом спеціалізованої вченої ради духовного навчального закладу. Але цей проект не відповідав на запитання, як духовний ЗВО може отримати акредитацію, якщо дипломи про вищу освіту викладачів цього закладу будуть прирівняні до дипломів державного зразка лише після отримання акредитації, а для проходження акредитації слід вже мати дипломи державного зразка, для акредитації також потрібно мати наукові ступені, а наукові ступені визнаються, коли особа стане членом спеціалізованої вченої ради, яка за чинними на той час вимогами може бути створена, в закладі відкрита аспірантура (для відкриття спеціалізованої ради для захисту кандидатів наук) та докторантура (для відкриття спеціалізованої ради для захисту докторів наук), але перед відкриттям аспірантури потрібно, щоб діяла акредитована магістратура за спеціальністю, за якою відкривається аспірантура, а відкриттю магістратури має передувати акредитація бакалаврату. Хоч іноді правило не виконувалося, відкривали аспірантуру без магістратури, але так чи інакше виникало питання, де взяти науково-педагогічні кадри з визнаними державою документами про вищу освіту і наукові ступені до проходження акредитації та відкриття спеціалізованої ради, якщо статус осіб, які подали дипломи, актуалізується, і вони визнаються державою лише після проходження акредитації і відкриття спецради. Не говорячи про те, що в конкретному духовному ЗВО науково-педагогічні працівники можуть не мати диплома цього ЗВО, а іншого ЗВО, який не планує акредитацію. Планувалося, що ці питання будуть вирішуватися на рівні підзаконних актів. Але все ж проект не вирішував питання з визнанням вчених звань, які також вимагалися для проходження акредитації. Наступний проект вже врахував необхідність розробки механізму раніше виданих документів про освіту, наукові ступені та вчені звання. Серед членів робочої групи тривало обговорення, чи потрібно, щоб процедурі акредитації передувало ліцензування чи ні.

Оскільки чинні на той час визначені процедури акредитації опиралися на попередньо проведену процедуру ліцензування, тоді могло скластися так, що довелося б розробляти окрему процедуру акредитації без ліцензування для духовних ЗВО, що на думку кількох членів комісії могло б відтермінувати початок акредитації духовних ЗВО. Також висловлювалися побоювання, що відсутність ліцензування для духовних ЗВО надає для них окремі преференції, що порушує права світських ЗВО. Тому пропонувалося розробити процедуру визнання документів, виданих духовними ЗВО, надати право духовним ЗВО на ліцензування та акредитацію, внести зміни до вже існуючих підзаконних актів. Врешті члени робочої групи випрацювали компромісний варіант законопроекту, який 20 червня 2013 року в Верховній раді України було зареєстровано (реєстр №2380а) під назвою «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання документів про освіту та наукові ступені, що видаються духовними навчальними закладами)» [3].

Законопроект було включено до порядку денного від 2 вересня 2013 року. Проект закону одностайно було підтримано комітетом Верховної ради України з питань освіти і науки [4]. На підтримку законопроекту були направлені листи від глав українських церков, зокрема від предстоятелів Української православної церкви [5], Української православної церкви Київського патріархату, Української греко-католицької церкви. Також висловила свою підтримку законопроекту В. Лутковська, на той час уповноважений Верховної Ради України з прав людини (з 2012-2014 рр.). У вересні 2013 року законопроект отримав неохвальні відгуки від профільного міністерства, зокрема при обговоренні законопроекту Є. Суліма, на той час перший заступник міністра освіти і науки, молоді та спорту України (2010-2-14 рр.), категорично висловився проти законопроекту. У кінці листопада 2013 року на черговому засіданні комітету Верховної ради України з питань науки і освіти, член цього комітету І. Фаріон (ВО «Свобода») категорично висловила проти законопроекту. Але її однопартієць О. Сич, на той час перший заступник голови комітету Верховної ради України з питань науки і освіти, відповідаючи на звернення народного депутата В. Марущенко, запевнив, що ВО «Свобода» випрацює спільну позицію підтримки чи не підтримки законопроекту, тобто стало зрозуміло, що висловлена позиція І. Фаріон є її приватною думкою, а не позицією ВО «Свобода».

Висновки із запропонованого дослідження. Суспільні та громадські процеси у 2012, а особливо у 2013-2014 роках були досить стрімкими та активними. Ці процеси торкнулись і питання

богословської освіти та нормативно-правового забезпечення діяльності духовних закладів вищої освіти. Вони характеризувались активною діяльністю релігійних організацій, які відстоювали свої права та намагались ліквідувати ту дискримінацію, яка була до них застосована світськими інституціями в контексті освітньої та наукової діяльності. Розпочатий у цей період рух та процеси знайшли своє подальше відображення у прийнятих нормативно-правових актах.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Подальші дослідження стосуються аналізу та висвітлення втілених законодавчих ініціатив у Законі України «Про вищу освіту», який був прийнятий у 2014 році, та процесів, що цьому передували.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голова Комітету з питань науки і освіти обговорила з представниками Церков питання державного визнання богословських навчальних закладів : Новини. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/20694-golova-komitetu-z-pitan-nauki-i-osviti-obgovorila-z-predstavnikami-cerkov-pitannya-derzhavnogo-viznannya-bogoslovskix-navchalnix-zakladiv.html (дата звернення 15.02.2017).
2. Організатори конференції «Богослов'я в Україні: організаційний та освітньо-науковий контекст» підвели підсумки Новини. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/21529-organizatori-konferenciyi-bogoslovyu-v-ukrayini-organizacijnij-ta-osvitno-naukovij-kontekst-pidveli-pidsumki.html (дата звернення 17.03.2015).
3. Про внесення змін до деяких законів України (щодо визнання документів про освіту та наукові ступені, що видаються духовними навчальними закладами) : Проект Закону України від 20.06.2013 р. № 2380а. Дата оновлення: 2.09.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=47520
4. Лист з переписки щодо богословської освіти : переписка. URL: https://mail.google.com/mail/u/0/#advanced-search/subset=all&has=yresh07%40gmail.com&within=1y&sizeoperator=s_sl&sizeunit=s_smb&date=2013%2F04%2F23&query=yresh07%40gmail.com+after%3A2012%2F4%2F23+before%3A2014%2F4%2F24/13fa6bae01f1d475 (дата звернення 7.03.2015).
5. УПЦ просить парламент розглянути цілу низку законопроектів : Новини. URL: <https://www.religion.in.ua/news/vazhливо/23208-upc-prosit-parlament-rozglyanuti-cilu-nizku-zakonoproektiv.html> (дата звернення 3.06.2017)

Хромец В. Поиск законодательного решения о признании результатов образовательной и научной деятельности украинских религиозных вузов.

Дискриминационные процессы, которым подвергались религиозные высшие учебные заведения, продолжались в советское время. Это потребовало корректировки в независимой Украине. Интенсификация

процесів регулювання і соціальних наук в 2012–2013 гг. привела к значительным изменениям в этой области. Работа комитета Верховной Рады Украины по науке и образованию и инициативной группы по этому вопросу была довольно успешной. Были приняты некоторые положения, касающиеся ликвидации дискриминации в религиозных высших учебных заведениях. Эти аспекты обсуждаются в предлагаемой статье.

Ключевые слова: духовное высшее учебное заведение, богословское образование, лицензирование, аккредитация.

Khromets V. The search for a legislative decision on the recognition of the results of educational and scientific activities of Ukrainian religious institutions of higher education.

Discriminatory processes experienced by religious institutions of higher education continued during the Soviet era. This required its correction in independent Ukraine. The intensification of regulatory and social science processes in 2012–2013 led to significant shifts in this area. The work of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on science and education and the initiative group on this issue was quite successful. Some regulations were adopted regarding the elimination of discrimination in religious institutions of higher education. These aspects are discussed in the proposed article.

Keywords: spiritual institution of higher education, theological education, licensing, accreditation.

Деліні М.

ПРОФЕСІЙНА «Я-КОНЦЕПЦІЯ» ЯК УМОВА УСПІШНОЇ КАР'ЄРИ: ЕМПІРИЧНИЙ ВИМІР

У статті проаналізовано теоретичні засади професійної «Я-концепції» та поняття «успішна кар'єра». Емпіричним шляхом досліджено дві групи респондентів на наявність зв'язку між професійною «Я-концепцією» та успішною кар'єрою. На основі розробленої багатофакторної моделі визначено вплив професійної «Я-концепції» на успішність кар'єри.

Ключові слова: професійна «Я-концепція», Дзеркальне-Я, успішна кар'єра, самокерівництво, задоволеність роботою.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність теми дослідження визначена тим, що на сучасному етапі розвитку людства все більше людей орієнтовані на саморозвиток, на звертання уваги до самої себе, до своєї індивідуальності та особистості, становленню та усвідомленню нею своєї «Я-концепції», важливим елементом якої є професійна «Я-концепція», тому що людина все більше орієнтується в